

राष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, तिरुपतिः
विशिष्टाचार्यप्रवेशपरीक्षा – 2020

प्रश्नपत्रम्

विषयः – सांख्ययोगः

पूर्णाङ्कः - 100

- 1 “वयं तत्त्वान्वेषान्मधुकर ! हतास्त्वं खलुकृती” इति वाक्येन अन्वेषणा-पदस्य प्रयोगः केन विहितः ?
- A माघेन B कालिदासेन
C विष्णुशर्मणा D श्रीहर्षेण
- 2 अनुसन्धानस्य कोऽर्थः ?
- A पुनः पुनः निरीक्षणम्
B समस्यायाः कृते निवारणोपायान्वेषणम्
C वैज्ञानिकोपायैः समस्यायाः सत्यासत्यप्रघटनम्
D विषयविस्तारं कृत्वा शोधप्रबन्धलेखनम्
- 3 अधोलिखितेषु अनुसन्धानस्य प्रथमं सोपानं किम् ?
- A समस्यासहायकसामग्रीसङ्कलनम्
B समस्यायाः मूल्याङ्कनम्
C समस्यानिर्वाचनम्
D समस्यासमाधानाय प्रयासः
- 4 अनुसन्धाने प्रतिपादितानि तथ्यानि कीदृशानि स्युः ?
- A नमनीयानि B व्यावहारिकाणि
C मौलिकानि D एतत्सर्वम्
- 5 अधो लिखितेषु किं पदम् “अनुसन्धानम्” इतिपदेन समानार्थकं न भवति ?
- A गवेषणम् B शोधसन्दर्भः
C संशोधनम् D परिशोधनम्

- 6 गुणात्मकानुसन्धाने अधोलिखितेषु किं नोपयुज्यते ?
- A आगमनात्मकविश्लेषणम् (Individual Analysis)
B नैसर्गिकाध्ययनम् (Naturalistic Enquiry)
C अन्तर्दृष्टिः (Insight)
D संरचितसाक्षात्कारः (Structured Interviews)
- 7 “विमर्श” इति शब्दस्य कोऽर्थः ?
- A कस्यापि मतस्य व्यङ्ग्यार्थनिर्धारणम्
B कस्यापि मतस्य व्यापकार्थपरिशीलनम्
C कस्यापि मतस्यानुवदनम्
D कस्यापि मतस्य स्वीकारः परिहारो वा
- 8 “भारतीयग्रन्थसम्पादनशास्त्रप्रवेशिनी” ग्रन्थः तिरुपतिराष्ट्रीयसंस्कृतविद्यापीठेन कदा प्रकाशितः --
- A 2001 B 2002
C 2010 D 2011
- 9 अधोलिखितेषु चिन्तनशीलप्रश्नः (Reflective Inquiry) कुत्र न प्रचलति ?
- A ज्ञानमीमांसायाम् (In epistemology)
B मूल्यमीमांसायाम् (In axiology)
C अध्यात्मशास्त्रे (In metaphysics)
D ऐतिहासिकानुसन्धाने (In historical Research)
- 10 अधोलिखितेषु किम् ऐतिहासिकानुसन्धानस्य क्षेत्रमुच्यते ?
- A अर्थनीतिः B सभ्यता
C अभिलेखः D एतत्सर्वम्
- 11 आधुनिकोपकरणेषु किं नान्तर्भवति ?
- A अन्तर्जालम् B ई - शोधपत्रिका
C ग्रन्थसूची D ई – कोषाः

- 12 अधोलिखितेषु कानि सामग्रीसङ्कलने प्राथमिकस्रोतांसि भवन्ति ?
 A शोधपत्रिका: B शासकीयानि अभिलेखानि
 C साहित्येतिहासः D कोशाः
- 13 संस्कृतवाङ्मये पुराणानि प्रामुख्येन कीदृशम् अनुसन्धानं सूचयन्ति ?
 A ऐतिहासिकम् B दार्शनिकम्
 C संख्यात्मकम् D प्रायोगिकम्
- 14 आगमशास्त्रेषु अनुसन्धानस्य प्रधानं क्षेत्रं किम् ?
 A आलयसंस्कृतिः B सौन्दर्यसाधनम्
 C आत्मतत्त्वविमर्शः D राजतन्त्रसंस्कृतिः
- 15 राष्ट्रियपाण्डुलिपि मिषन् इति संस्थायाः ध्येयवाक्यं किम् ?
 A या विद्या सा विमुक्तये B तमसो मा ज्येतिर्गमय
 C विज्ञानमुपास्व D मातृकां रक्षत
- 16 “आत्मा वाजे द्रष्टव्यः श्रोतव्यो मन्तव्यो निदिध्यासितव्यः” इति अनुसन्धानसूत्रं कुत्र वर्तते ?
 A तैत्तिरीयोपनिषदि B कठोपनिषदि
 C बृहदारण्यकोपनिषदि D प्रश्नोपनिषदि
- 17 अनुसन्धानप्रविधेः कृते अपेक्षिताः षोडश पदार्थाः कस्मिन् दर्शने प्राप्यन्ते ?
 A वेदान्तदर्शने B सांख्यदर्शने
 C न्यायदर्शने D योगदर्शने
- 18 अनुसन्धानाय अपेक्षितानि प्रमाण-प्रमेय-विमर्श-निर्णय-प्रवृत्त्याख्यानि तत्त्वानि कुत्र वर्णितानि ?
 A युक्तिदीपिकायाम् B शृङ्गारप्रकाशे
 C रामायणे D श्रीमद्भगवद्गीतायाम्
- 19 “भारतस्य संस्कृतपत्रिकाः पत्रकाराश्च” इति कीदृशम् अनुसन्धानम्?
 A सर्वेक्षणम् B शास्त्रीयम्
 C तुलनात्मकम् D क्षेत्रीयम्

- 20 “विमूढाः नानुपश्यन्ति पश्यन्ति ज्ञानचक्षुषः” इति कुत्रोक्तम् ?
- A रामायणे B स्कन्दपुराणे
C गीतायाम् D भागवते
- 21 न प्रकृतिः न विकृतिः कः ?
- A गुणाः B पुरुषः
C मनः D रसः
- 22 सांख्ये प्रदीपवच्चार्थतोवृत्तिः कस्य ?
- A गुणानां B भूतानां
C महतः D इन्द्रियाणां
- 23 सांख्यकारिकायां कति कारिकाः सन्ति ।
- A शत B पञ्चाशत्
C द्विसप्तति D षष्टि
- 24 घ्राणस्य कः विषयः ?
- A प्राणः B रूपं
C शब्दः D गन्धः
- 25 कः न बध्यते ?
- A पुरुषः B प्रकृतिः
C आकाशः D गुणाः
- 26 बुद्धेः वधाः कति ?
- A त्रीणि B सप्तदश
C पञ्च D त्रयोदश
- 27 भौतिकसर्गः कति विधः ?
- A विंशति B दश
C त्रिविधः D पञ्चप्रकाराः
- 28 केभ्यः पञ्चभूतानि भवन्ति?
- A तन्मात्रेभ्यः B वायुभिः
C करणेभ्यः D गुणेभ्यः

- 29 आध्यात्मिकदुःखं कति ?
 A 3 B 2
 C 5 D 24
- 30 प्रधानस्य प्रवृत्तिः किं निमित्तं भवति ?
 A पुरुषविमोक्षार्थं B भोगार्थं
 C संसारार्थं D स्वर्गार्थं
- 31 संकल्पविकल्पात्मकं किम् ?
 A बुद्धिः B अहंकारः
 C मनः D पुरुषः
- 32 सत्कार्यवादिनः के ?
 A जैनाः B नैयायिकाः
 C बौद्धाः D सांख्याः
- 33 अविकृतिः का ?
 A वृत्तिः B मूलप्रकृतिः
 C बुद्धिः D साक्षी
- 34 ज्ञानेन किं भवति ?
 A अपवर्गः B भोगः
 C बन्धः D सर्गः
- 35 सांख्यकारिकाः काभिः छन्दोभिः रचिता ?
 A उत्पलमाला B अनुष्टुप्
 C आर्या D शार्दूल
- 36 सांख्ये कति प्रमाणानि स्वीकृतानि ?
 A 3 B 4
 C 6 D 5
- 37 दुःखं कति विधम् ?
 A 24 B 3
 C 5 D 8

- 38 दुःखनिवृत्ति कस्य विज्ञानात् सिध्यति ?
 A सत्कार्यवाद B अव्यक्त
 C व्यक्त D व्याक्ताव्यक्तज्ञ
- 39 सांख्यदर्शनस्य प्रवर्तकः कः ?
 A ईश्वरकृष्णः B कपिलः
 C पञ्चशिखः D आसुरिः
- 40 अविशुद्धिक्षयातिशययुक्तः कः ?
 A धर्मः B न्यायः
 C योगः D आनुश्रविकः
- 41 प्रकृतिविकृतयः कति ?
 A षट् B त्रीणि
 C सप्त D पञ्च
- 42 भोक्तृभावात् कः अस्ति ?
 A पुरुषः B प्रकृतिः
 C महत् D अहंकारः
- 43 जननमरणकरणानां ---कारिकात् किं सिध्यति ?
 A प्रकृतिबहुत्वं B पुरुषबहुत्वं
 C चित्तबहुत्वं D वृत्तिबहुत्वं
- 44 प्रकृतिपुरुषयोः संयोगः कथं चलति?
 A जडवत् B पङ्गवत्
 C अन्धवत् D पङ्ग्वन्धवत्
- 45 प्रकृतेः प्रथमपरिणामः कः ?
 A पञ्चवायवः B पञ्चभूतानि
 C महत् D मनः
- 46 विकाराः कति ?
 A नव B षोडश
 C सप्त D चत्वारः

- 47 अध्यवसायो --- ?
- A प्रकृति: B करणम्
C बुद्धि: D मनः
- 48 किमिन्द्रियात्मकं वाक् ?
- A प्राणेन्द्रियं B उभयेन्द्रियं
C कर्मेन्द्रियं D ज्ञानेन्द्रियं
- 49 अभिमानः कः?
- A सर्गः B प्रकृतिः
C पुरुषः D अहंकारः
- 50 करणं कतिविधम् ?
- A नव B पञ्च
C त्रयोदश D दश
- 51 त्रैकालिकं किम् ?
- A भूतानि B गुणाः
C वायुः D अन्तःकरणं
- 52 प्रधानपुरुषान्तरं सूक्ष्ममिति कः बोधयति ?
- A बुद्धिः B अहंकारः
C वायुः D गुणाः
- 53 अविशेषाः के ?
- A वृत्तयः B तन्मात्राणि
C इन्द्रियाणि D भूतानि
- 54 आसुरेः शिष्यः कः ?
- A भोजः B विज्ञानभिक्षुः
C पञ्चशिखाचार्यः D ईश्वरकृष्णः
- 55 भावाः कति ?
- A दश B पञ्च
C सप्त D अष्ट

- 56 ऊर्ध्वगमनं केन भवति ?
 A धर्मेण B ज्ञानेन
 C विपर्ययेन D अधर्मेण
- 57 नर्तक्या सह का उपमीयते
 A भूमिः B वृत्तिः
 C बुद्धिः D प्रकृतिः
- 58 तत्त्वाभ्यासात् किं ज्ञानं जायते ?
 A तपोज्ञानं B स्वर्गज्ञानं
 C भोगज्ञानं D विशुद्धज्ञानं
- 59 रजोविशालः कुत्र विरचन्ति ?
 A ऊर्ध्वे B मध्ये
 C मूले D सर्वत्र
- 60 धर्मज्ञानवैराग्यैश्वर्यं बुद्धेः किं रूपम् ?
 A सात्त्विकम् B राजसिकम्
 C तामसिकम् D निर्गुणम्
- 61 योगदर्शनस्य प्रवर्तकत्वेन प्रसिद्धः आचार्यः कः ?
 A व्यासः B पतञ्जलिः
 C विज्ञानभिक्षुः D आसुरिः
- 62 अथ योगानुशासनम् इत्यत्र 'अथ' शब्दस्य योगदृष्ट्या कः अर्थः ?
 A अधिकारः B कैवल्यम्
 C विवेकः D पुरुषः
- 63 चित्तभूमयः कति ?
 A 5 B 6
 C 8 D 2
- 64 योगदर्शनानुसारं योगः कः ?
 A युक्तिः B उपायः
 C ऐक्यं D समाधिः

- 65 चित्तवृत्तिनिरोधे कस्य स्वरूपं दृश्यते।
 A मनसः B बुध्देः
 C द्रष्टुः D प्रकृत्याः
- 66 वृत्तयः कीदृशाः ?
 A क्लिष्टाः B क्लिष्टाक्लिष्टाः
 C अक्लिष्टाः D भोगाः
- 67 अनुभूतविषयासम्प्रमोषः –
 A स्मृतिः B आगमः
 C विपर्ययः D विकल्पः
- 68 स्थितौ यत्नः कः ?
 A भोगः B वैराग्यं
 C अभ्यासः D विकल्पः
- 69 वैराग्यं कति विधम् ?
 A 2 B 5
 C 3 D 8
- 70 सम्प्रज्ञातसमाधेः कति प्रकाराः ?
 A 4 B 2
 C 5 D 7
- 71 असम्प्रज्ञातसमाधेः नामान्तरं किम् ?
 A समापत्तिः B ऋतम्भरा
 C सबीजः D निर्बीजः
- 72 प्रणिधानं नाम किम् ?
 A भक्तिविशेषः B समाधिः
 C अपवर्गः D प्राणः
- 73 मिथ्याज्ञानमतद्रूपप्रतिष्ठः ---
 A विपर्ययः B विकल्पः
 C स्मृतिः D रागः

- 74 प्रणवः कः ?
A ईश्वरः
B पतञ्जलिः
C कृष्णः
D शिवः
- 75 .-----निद्राज्ञानालम्बनं वा ?
A स्मृति
B मूढ
C स्वप्न
D ईश्वर
- 76 महर्षिः पतञ्जलिः कस्य अवतारः ?
A कूर्म
B आदिशेष
C मत्स्य
D वराह
- 77 शब्दज्ञानानुपाती वस्तुशून्यो ----- ।
A विकल्पः
B समाधिः
C विपर्ययः
D स्मृतिः
- 78 प्रच्छेदन----- वा प्राणस्य ।
A वैराग्याभ्यां
B विधारणाभ्यां
C गुणाभ्यां
D अहिंसाभ्यां
- 79 तत्त्ववैशारद्याः कर्ता कः ?
A पतञ्जलिः
B भोजः
C विज्ञानभिक्षुः
D वाचस्पतिमिश्रः
- 80 तपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि कानि ?
A राजयोगः
B मन्त्रयोगः
C क्रियायोगः
D लययोगः
- 81 दुःखानुशयी कः ?
A द्वेषः
B रागः
C मनः
D अहंकारः
- 82 हेयहेतुः कः ?
A अविद्या
B रागः
C द्वेषः
D अस्मिता

- 83 अलिङ्गं किम् ?
A बुद्धिः B प्रकृतिः
C मनः D पुरुषः
- 84 हानोपायः कः ?
A विवेकख्यातिः B क्लेशः
C ईश्वरः D श्रद्धा
- 85 नियमाः कति ?
A 3 B 2
C 5 D 7
- 86 अहिंसा प्रतिष्ठायां कः लाभः ?
A वैरत्यागः B क्रियाफलम्
C समाधिः D योगः
- 87 निर्विचारवैशारद्ये कः लाभः ?
A अध्यात्मप्रसादः B एकाग्रता
C समाधिः D बन्धः
- 88 देशबन्धश्चित्तस्य ---
A समाधिः B संयोगः
C धारणा D ध्यानम्
- 89 चिकित्साशास्त्रवत् योगशास्त्रस्य व्यूहाः कति ?
A चत्वारः B त्रीणि
C पञ्च D नव
- 90 सति मूले तद्विपाको -----।
A स्वर्गः B मृत्युः
C मोक्षः D जात्यायुर्भोगः
- 91 जात्यन्तरपरिणामे किं कारणम् ?
A प्रकृतिपूरणम् B पुरुषः
C सिद्धयः D चित्तम्

- 92 अनाशयं चित्तं किम् ?
 A संयम B औषधं
 C मन्त्रजं D ध्यानजं
- 93 अशुक्लाकृष्णकर्म कः अनुष्ठाति ?
 A सन्यासी B योगी
 C भोगी D देवः
- 94 क्रियाशीलतां कस्य गुणस्य परिणामः ?
 A रजः B तमः
 C सत्त्वः D सर्वे
- 95 क्षेत्र- क्षेत्रज्ञयोः अपरिणामी कः ?
 A प्रकृतिः B पुरुषः
 C इन्द्रियाणि D मनः
- 96 सिद्धयः कति ?
 A 5 B 3
 C 8 D 6
- 97 प्रकाशक्रयास्थितिशीलाः के ?
 A वृत्तयः B रीतयः
 C गुणाः D वासनाः
- 98 हानमेषां --- वदुक्तम् ।
 A क्लेशवत् B चित्तवत्
 C विवेकवत् D संस्कारवत्
- 99 तासामनादित्वं----- नित्यत्वात्।
 A रागः B द्वेषः
 C आशिषः D योगः
- 100 योगदर्शने तृतीयः पादे निरूपिताः अंशाः के ?
 A विभूतयः B समाधयः
 C सिद्धयः D कैवल्यांशाः

ANSWER KEY

M.Phil – Sankhya Yoga

<i>Q. No</i>	KEY	<i>Q. No</i>	KEY	<i>Q. No</i>	KEY	<i>Q. No</i>	KEY
1	B	26	B	51	D	76	B
2	C	27	C	52	A	77	A
3	C	28	A	53	B	78	B
4	D	29	B	54	C	79	D
5	B	30	A	55	D	80	C
6	D	31	C	56	A	81	A
7	D	32	D	57	D	82	A
8	B	33	B	58	D	83	B
9	D	34	A	59	B	84	A
10	D	35	C	60	A	85	C
11	C	36	A	61	B	86	A
12	B	37	B	62	A	87	A
13	A	38	D	63	A	88	C
14	A	39	B	64	D	89	A
15	C	40	D	65	C	90	D
16	C	41	C	66	B	91	A
17	C	42	A	67	A	92	D
18	B	43	B	68	C	93	B
19	D	44	D	69	A	94	A
20	C	45	C	70	A	95	B
21	B	46	B	71	D	96	A
22	A	47	C	72	A	97	C
23	C	48	C	73	A	98	A
24	D	49	D	74	A	99	C
25	A	50	C	75	C	100	A